

STRATÉGIA ROZVOJA ĽUDSKÝCH ZDROJOV
V SEKTORE REMESLÁ A OSOBNÉ SLUŽBY
V HORIZONTE 2030

MANAŽÉRSKE ZHRNUTIE

február, 2022

PRÍHOVOR PREDSEDU SEKTOROVEJ RADY ROBERTA SCHMIDTA

(SLOVENSKÁ ŽIVNOSTENSKÁ KOMORA)

Remeslo má zlaté dno – to je téza, ktorú rozvíja Sektorová rada pre remeslá a osobné služby. Poslaním sektora musia byť aktívne rozvíjané remeslá, aby mohli kvalitne uspokojovať potreby zákazníkov zo všetkých odborov: stavebníctva, strojárstva, potravinárstva, osobných služieb ako i tradičných remesiel. Je potrebné, aby legislatíva vytvorila vhodné podmienky pre tých, ktorí svoje činnosti vykonávajú v zmysle Živnostenského zákona, pretože práve živnostníci sú jedným z pilierov dobrého fungovania ekonomiky štátu.

Budúcnosť je v kvalifikovaných remeselníkoch a poskytovateľoch osobných služieb a pre úspešnosť týchto živnostníkov je nesmierne dôležitou vysoká manuálna zručnosť, talent, kreativita, originalita, konkurencieschopnosť a vedomosť o nových technologických poznatkoch. Aj keď sú tradičné remeslá jedinečné zachovávaním svojich tradičných postupov práce, prieniku inovácií sa neubránia. Pre ich využívanie bude kľúčová vyššia technická gramotnosť remeselníkov. Trendom je využívanie nových technológií nielen v oblasti remesiel, ale aj osobných služieb. Najvýraznejšie sa presadzuje digitalizácia, automatizácia alebo 3D tlač.

Sektorová rada pre remeslá a osobné služby je jednou zo sektorových rád, ktoré sú súčasťou Národného projektu Sektorovo riadenými inováciami k efektívnemu trhu práce v SR v gescii Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR. Chcel by som sa preto poďakovať všetkým členom Sektorovej rady, ktorí priložili ruku k dielu a podieľali sa na tvorbe Sektorovej stratégie rozvoja ľudských zdrojov v horizonte do roku 2030.

ORGANIZÁCIE ZASTÚPENÉ V SEKTOROVEJ RADE

- > Asociácia zamestnávateľských zväzov a združení SR
- > Republiková únia zamestnávateľov
- > Slovenská živnostenská komora
- > Slovenský živnostenský zväz
- > Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky
- > Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Senica
- > Štátny inštitút odborného vzdelávania
- > Bratislavský samosprávny kraj
- > Fakulta biotechnológie a potravinárstva, SPU v Nitre
- > Stredná odborná škola gastronómie a hotelových služieb, Bratislava
- > Stredná odborná škola stavebná, Nitra
- > Stredná odborná škola potravinárska v Nitre
- > Stredná odborná škola obchodu a služieb, Trnava
- > Stredná odborná škola strojnícka, Kysucké Nové Mesto
- > Stredná odborná škola, Považská Bystrica
- > Súkromná stredná odborná škola Gos - Sk, Trnava
- > Slovenská komora súkromnej bezpečnosti
- > Slovenská podologická spoločnosť
- > Ústredie ľudovej umeleckej výroby
- > Cech kachliarov
- > Cech predajcov a autoservisov
- > Cech strechárov Slovenska
- > Cech zvaračských odborníkov
- > Pro Cosmetics s.r.o.
- > Prvá zvaračská, a.s.
- > Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora

KLÚČOVÉ INOVAČNÉ A TECHNOLOGICKÉ ZMENY V SEKTORE OVPLYVŇUJÚCE ĽUDSKÉ ZDROJE

- > Využitie prvkov 3D tlače
- > Automatizácia
- > Alternatívne spôsoby výroby energie
- > Alternatívne zdroje energie
- > Biodegradovateľné plasty
- > Biometria
- > Dátová analytika (Big Data)
- > Digitalizácia, softverizácia
- > Propagácia a osveta o tradičných remeslách
- > Virtuálna a Rozšírená inteligencia / realita
- > Internet vecí (IoT), Priemyselný internet
- > Umelá inteligencia a Strojové učenie
- > Kybernetická bezpečnosť

POVOLANIA S OČAKÁVANÝM NAJVÄČŠÍM VPLYVOM INOVÁCIÍ

- > Vrátnik
- > Upratovačka
- > Toaletár
- > Údržbár
- > Čipkár
- > Ručný tkáč
- > Umelecký drotár
- > Umelecký keramikár, hrnčiar
- > Sedlár a manžetár
- > Kamenár
- > Nechtový dizajnér
- > Žehliar
- > Pracovník zberu zákaziek na pranie, žehlenie a chemické čistenie
- > Pracovník fyzickej ochrany majetku (strážnik)
- > Pracovník zásahovej skupiny pultu centrálnej ochrany
- > Vedúci objektu fyzickej ochrany (strážna služba)
- > Vedúci výkonu fyzickej ochrany (strážna služba)
- > Detektív
- > Inštruktor autoškoly
- > Prekladateľ cudzích jazykov
- > Tlmočník cudzích jazykov
- > Umývač okien výškových budov

MANAŽÉRSKE ZHRNUTIE

ANOTÁCIA

Aktualizovaná stratégia rozvoja ľudských zdrojov v sektore remeslá a osobné služby v horizonte do roku 2030 (ďalej len „stratégia“) je komplexný dokument, ktorý je jedným z výsledkov Národného projektu „Sektorovo riadenými inováciami k efektívnemu trhu práce v SR“ MPSVR SR, ktorý sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje. Pokrýva nielen aktuálne kľúčové sektorové výzvy, ale zahŕňa aj budúcu víziu a poukazuje na to, akým smerom sa sektor v kontexte inovácií a inovačných zmien bude vyvíjať. Stratégiu tvoria dve hlavné časti – analytická a aplikačná.

Hlavné piliere analytickej časti stratégie

Analytická časť vychádza zo štatistického dátového hodnotenia sektora budúceho vývoja ľudských zdrojov, mapuje ekonomickú oblasť sektora, investície a kapitálové zázemie a cieľi aj na ľudské zdroje v danom sektore. Štatisticky špecifikuje dostupnosť ľudských zdrojov, vekovú a rodovú štruktúru, kvalifikačnú úroveň, mzdové ohodnotenie, regionálne rozmiestnenie, vplyv inovácií na budúcnosť pracovných pozícií a ďalšie činitele. Dôležitým zdrojom informácií sú precízne vypracované vnútorné i vonkajšie analýzy sektora remesiel a osobných služieb. Nielen výsledky PESTLE a SWOT analýzy smerujú k predikcii vývoja v sektore s ohľadom na inovácie a kľúčové trendy. Stratégia patrí medzi strategické dokumenty, ktoré môžeme hrdo označiť ako „priekopnícke“, pretože doposiaľ nebol

v sektore remesiel a osobných služieb vypracovaný materiál, ktorý by sa zameriaval špecificky na ľudské zdroje.

Sektor remeslá a osobné služby je veľmi špecifický. V rámci hospodárstva zahŕňa sústavu činností týkajúcich sa remeselnej výroby v potravinárstve a v kultúre, remeselných živností v stavebníctve a v strojárstve, týkajúcich sa osobných služieb a predstavuje aj tradičné remeslá. Je nevyhnutné uviesť, že sektor je charakteristický svojou rôznorodosťou a zasahuje aj do divízií naprieč celým SK NACE Rev. 2, napr. v rámci sekcie C Priemyselná výroba, je to divízia 16 Spracovanie dreva a výroba výrobkov z dreva a korku okrem nábytku, výroba predmetov zo slamy a prútia. V podstate celá divízia patrí do remesiel a osobných služieb a tento sektor výrazne zasahuje aj do ďalších divízií Priemyselnej výroby. Sú nimi divízie 15 Výroba kože a kožených výrobkov, 14 Výroba odevov, 13 Výroba textilu a čiastočne tiež 11 Výroba nápojov a 10 Výroba potravín. Sektor zasahuje aj v rámci sekcie F Stavebníctvo, v divízii 43 Špecializované stavebné práce a v sekcii R Umenie, zábava a rekreácie je prienik do divízie 90 Tvorivé umelecké a zábavné činnosti.

Dátové zdroje, ktoré boli použité pri výpočte vybraných makroekonomických ukazovateľov v stratégii (ako napr. HDP, produktivita, tržby, kapitál a investícia a i.) sú rôznorodé. Vzhľadom na ich rozdielnu granulitu neumožňujú exaktne kvantifikovať úplný obraz sektora remesiel a osobných služieb, t. j. neumožňujú vyčíslenie a započítanie relevantných údajov z iných vyššie spomenutých pododvetví, v ktorých tvoria remeslá a osobné služby (živnostníci) významnú súčasť. Platí to pre všetky časti dátovej strategickej analýzy sektora, t. j. časť Ekonomická charakteristika

sektora, Investície a kapitálové zázemie a Ľudské zdroje. Aj napriek tomu, má byť stratégia pomocníkom pre oblasť remesiel a osobných služieb na Slovensku.

V súčasnosti má sektor iba 1,2 %-ný podiel na tvorbe HDP na Slovensku. Na druhej strane je pozitívne, že tento podiel z dlhodobého pohľadu mierne rastie. Z hľadiska tvorby HDP ale remeslá a osobné služby patria do poslednej štvrtiny sektorov s najnižším príspevkom k tvorbe HDP.

V porovnaní s krajinami Európskej únie, sektor má v 11 krajinách EÚ dominantnejší podiel na tvorbe HDP ako v Slovenskej republike. Najvýznamnejšie postavenie má v Taliansku (3 %) a v Španielsku (2 %). Na základe dlhodobých vývojových tendencií sa očakáva výrazný rast pridanej hodnoty v sektore v najbližších 10 rokoch a podiel na celkovom HDP na Slovensku bude výrazne rásť.

Priblížiť sa však k sektorovým európskym lídrom bude veľkou výzvou. Stratégia odhalila viaceré činitele, s ktorými sa remeslá a osobné služby budú musieť popasovať. Keďže záujem mladých ľudí o vykonávanie remeselnej práce klesá, je potrebné venovať mu zvýšenú pozornosť aj v rámci formálneho a neformálneho vzdelávania mládeže. Existujú rôzne občianske združenia sprostredkujúce tradičnú kultúru a remeslá mladým ľuďom v rámci neformálneho vzdelávania.

V rámci formálneho vzdelávania, konkrétne odborného školstva, sú kľúčovými vzdelávacie programy. Definujú nielen obsah vzdelávania, ale určujú pre jednotlivé študijné a učebné odbory hlavné priority a víziu do budúcnosti. Do obsahov štátnych vzdelávacích programov by mali byť integrované inovácie a najnovšie poznatky z oblasti vedy a výskumu, napr. problematika miery automatizácie, 3D tlače a ďalšie, ktoré úzko súvisia so sektorom. Dôležitou témou, ktorá by mala byť súčasťou vzdelávania, je aj problematika rozvoja podnikateľských zručností mladých ľudí.

Vplyv na podnikanie

Dokument Východiskový návrh priorít SR pre politiku súdržnosti na programové obdobie 2021 – 2027 zdôrazňuje význam podpory malého a stredného podnikania. Na situáciu v sektore a na vplyv na podnikanie môžu mať v budúcnosti vplyv nielen demografický vývoj, ale napríklad aj nedostatočná schopnosť súčasného odborného školstva reagovať na potreby trhu práce.

Významný vplyv na podnikanie bude mať v budúcnosti aj zavádzanie digitalizácie a využívanie informačných a komunikačných technológií. Z tohto pohľadu je nevyhnutná rýchla reakcia formálneho vzdelávania a odbornej prípravy s cieľom podporiť posilnenie zručností a nadobúdanie kľúčových kompetencií potrebných pre uplatnenie sa na meniacom sa trhu práce a rozvoj digitálnych zručností ale aj napr. vytvorenie systematického prístupu pre testovanie kompetencií študentov stredných škôl.

Ako problémové sa v sektore javia nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily a nie práve ideálne regionálne rozloženie pracovných síl. Tento nesúlad je možné riešiť prostredníctvom hodnotenia výstupov a parametrov, ktoré vplývajú na súlad potrieb trhu práce so vzdelávacím systémom, najmä prostredníctvom úpravy počtu tried prvých ročníkov stredných škôl, na regionálnom a sektorovom princípe, úpravy štruktúry učebných a študijných odborov podľa očakávaného hospodárskeho vývoja, registra uplatniteľnosti absolventov. Nedostatok pracovnej sily bude potrebné riešiť aj zlepšením prístupu ku kvalitnému a inkluzívnemu vzdelávaniu a odbornej príprave a k celoživotnému vzdelávaniu (ďalej len „CŽV“). CŽV, neformálne vzdelávanie či informálne učenie sa je významným predpokladom pre získavanie nových vedomostí a zručností, ktoré sú dôležité pre uplatnenie sa na rapídne sa meniacom trhu práce a na zlepšenie schopnosti adaptovať sa na nové podmienky vychádzajúce z tzv. Priemyslu

4.0. Tento typ vzdelávania dokáže promptnejšie reagovať na výzvy na trhu práce a potreby sektora ako formálne vzdelávanie, ale dokáže tiež kontinuálne zapájať dospelých do vzdelávania a učenia sa.

Vysokoškolské vzdelanie nie je pre sektor prioritou, pretože v remeslách a osobných službách sa ukazuje podpriemerný podiel pracovných miest s potrebou vysokej kvalifikácie. Z celkového počtu pracovných miest v sektore tvoria 4 % manažerske pozície a pozície pre špecialistov. Najviac zamestnancov pracuje v hlavných triedach zamestnaní 5 Pracovníci v službách a obchode a 9 Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci, ktoré spolu majú 82 %-ný podiel na celkovej zamestnanosti sektora.

Strategická analýza sektora poskytuje náhľad na mimoriadne významné čísla v sektore. Najvyšší príspevok (35 %) k HDP sektora majú podniky bez zamestnancov. Príspevok tejto kategórie mierne klesá, v roku 2010 bol na úrovni 39 %. Najviac pracujúcich je vo veľkostnej kategórii podnikov bez zamestnancov s podielom 31 % na celkovej zamestnanosti sektora. V roku 2010 bol tento podiel na úrovni 30 % a daná veľkostná kategória sa tak stáva významnejšou z hľadiska pracovných síl.

Čo sa týka ľudských zdrojov v sektore, z celkového počtu 53 tisíc pracujúcich v sektore tvoria 65 % zamestnanci v podnikoch a 29 % tvoria fyzické osoby – podnikatelia. Na Slovensku tvoria fyzické osoby – podnikatelia 13 % pracovnej sily. Sektor patrí medzi 8 % sektorov s najvyšším podielom fyzických osôb – podnikateľov na celkovom počte pracujúcich. Z hľadiska veku zamestnancov patrí sektor medzi staršie sektory. Priemerný vek zamestnancov v sektore je o 4 roky vyšší ako v SR. V celej SR má 24 % zamestnancov 55 a viac rokov, v sektore je ich podiel na úrovni 34 %.

Pandémia a šírenie rôznych mutácií vírusu COVID-19 výrazne ovplyvnili sektor. Za posledných päť rokov pripadalo na 100 existujúcich podnikateľských subjektov 66 novovzniknutých a 33 zaniknutých podnikateľských subjektov. V dlhodobom horizonte dynamika vzniku podnikateľských subjektov rastie a rastie aj počet zaniknutých podnikov. Prevažnú časť vzniknutých aj zaniknutých podnikateľských subjektov predstavujú fyzické osoby (ďalej len „FO“) – podnikatelia (86 %).

Inovácie v sektore remesiel a osobných služieb

Celá stratégia je víziou sektora, v ktorom veľkú úlohu hrajú inovácie. Tých je identifikovaných 13 a sú zoradené v 11 kategóriách. Medzi najzaujímavejšie patrí 3D tlač, digitalizácia a softverizácia alebo umelá inteligencia. Sektor remeslá a osobné služby patrí medzi sektory s priemerným potenciálom automatizácie. V najbližších 20-tich rokoch sa očakáva, že technológiami bude možné nahradiť približne 70 % pracovných procesov, ktoré v súčasnosti vykonávajú zamestnanci. Znamená to, že vplyvom inovačných zmien by malo byť v budúcnosti nahradených až 79,2 tisíc zamestnancov. Z nich budú prevažnú časť tvoriť zamestnanci na pracovných pozíciách upratovačka, vrátnik, pracovník fyzickej ochrany majetku (strážnik), či údržbár. Avšak, treba mať na pamäti aj to, že ak nejaká časť procesu môže byť nahradená technológiou, ešte to neznamená, že aj bude. Súvisí to najmä s investíciami.

V roku 2019 investovali podniky v sektore o 74,1 % viac ako pred piatimi rokmi. Na jedného zamestnanca pripadali investície vo výške 1 tisíc EUR, čo je o 87 % menej ako na národnej úrovni. Sektor tak má podpriemernú dynamiku investičnej aktivity. Všetky investície smerujú do hmotného majetku. Hlavnou investičnou položkou sú stroje a hnuťelné veci, ktoré tvoria 35 % celkových investícií.

Návratnosť investícií sektora remeslá a osobné služby je nízka, dá sa hovoriť o podpriemernej rentabilite investičnej aktivity sektora. V sektore je tak logicky aj nižšia motivácia k investíciám, keďže ich návratnosť je dlhšia.

V roku 2019 podniky v sektore vôbec neinvestovali do vedy a výskumu. V porovnaní s ostatnými sektormi patrí sektor remeslá a osobné služby medzi sektory s podpriemernými investíciami do vedy a výskumu. Na tvorbe celkových výdavkov do vedy a výskumu na Slovensku sa nepodieľa. Sektor taktiež neinvestuje do inovácií a ani sa nepodieľa na celkových výdavkoch do inovácií v SR.

Stratégia rozvoja ľudských zdrojov v sektore remeslá a osobné služby sa venuje vnútorným i vonkajším vplyvom na ľudské zdroje. Poukazuje na činitele, ktoré majú negatívny vplyv na sektor a môžu ohroziť jeho konkurenčnú schopnosť.

Kritické činitele:

- > starnutie odborníkov, predovšetkým remeselníkov v sektore,
- > nízka kvalita vzdelávacích inštitúcií (formálneho aj neformálneho vzdelávania),
- > nedostatok absolventov stredných odborných škôl a nízky záujem mladých ľudí o tradičné remeslá,
- > finančne a podmienkami v sektore motivovaný odliv kvalifikovaných remeselníkov do zahraničia a na druhej strane príliv nekvalifikovaných pracovníkov zo zahraničia,
- > hrozba prijatia legislatívy s negatívnym dopadom na živnostenské podnikanie, napr. výrazné zvýšenie daňovo-odvodového zaťaženia pre živnostníkov alebo nepremyslené zavedenie univerzálnej voľnej živnosti,

- > slabo rozvinutá a pomaly sa rozvíjajúca infraštruktúra, zaostávanie vo využívaní inovácií a nových technológií.

Na druhej strane sa treba v sektore remesiel a osobných služieb opierať o pozitívne rozvojové činitele, ktoré zabezpečia jeho trvalú konkurencieschopnosť.

Kľúčové činitele:

- > vysoká miera flexibility sektora pri prispôbovaní sa požiadavkám zákazníka, jedinečnosť a originalita manuálnej práce, ručne vyrobených výrobkov a poskytnutých služieb dávajúca jedinečnú konkurenčnú výhodu voči veľkým firmám a sériovej výrobe,
- > zavedený a postupne sa rozvíjajúci systém duálneho vzdelávania
- > nové technológie (predovšetkým digitalizácia, umeľlá inteligencia, automatizácia, biometria a 3D tlač), ktoré na jednej strane postupne zvyšujú konkurencieschopnosť sektora, kvalitu vyrobených výrobkov a poskytovaných služieb, no sekundárne majú tiež pozitívny vplyv na zvýšenie atraktivity sektora pre mladšie vekové kategórie,
- > vysoký potenciál tradične remeselnej krajiny, pomerne stabilné zvyklosti obyvateľstva a výhodná geografická poloha v strede Európy,
- > flexibilita pracovného času a prostredia ako výhoda živnostenského podnikania voči tradičnému zamestnaniu,
- > viaceré realizované aktivity, ktoré zvyšujú podnikateľskú, spotrebiteľskú a legislatívnu gramotnosť.

Hlavné piliere aplikačnej časti stratégie

V akčnom pláne, teda v **aplikačnej časti** stratégie, sú definované 3 základné vývojové trendy. Sú to ciele žiaduceho vývoja v sektore a v rámci nich je cez sektorové opatrenia a aktivity navrhnutá aj cesta, ako sa k týmto cieľom do roku 2030 dostať.

1. Zvyšovanie konkurencieschopnosti, kvality remeselných činností a poskytovaných služieb rozvojom odborných vedomostí, zručností a kompetencií v súlade s inovačnými trendmi
2. Adaptácia pracovnej sily na digitalizáciu a dynamiku zmien v sektore s ohľadom na zvyšovanie praktických zručností
3. Podpora tradičných remesiel s dôrazom na ich ochranu, udržateľnosť a inovatívne spôsoby odovzdávania ďalším generáciám

Celá stratégia je víziou sektora, no obsahuje konkrétne aktivity, ktorých naplnením sa pravdepodobne výrazne zmení celkový obraz a postavenie sektora. S mimoriadnou vážnosťou upriamuje pozornosť na včlenenie vzdelávania v oblasti inovácií do vzdelávacej štruktúry. V aplikačnej časti stratégie sú preto navrhnuté aktivity vhodné pre rôzne oblasti sektorových opatrení ako predškolské, základné a stredoškolské vzdelávanie, vzdelávanie dospelých, rekvalifikácie, výchovné a kariérové poradenstvo. Značná časť opatrení a aktivít je zameraná na procesné a systémové zmeny. Stratégiu možno považovať za dôležitý podklad pre budúce kvalifikované politické rozhodnutia v oblasti využívania účinných nástrojov na podporu zamestnanosti.

Opatrenia, aktivity a subjekty

Aplikačná časť identifikuje pri každej aktivite subjekty zodpovedné za plnenie navrhnutých sektorových opatrení. Nezabúda ani na spolupracujúce subjekty a podstatnou súčasťou je aj monitorujúci subjekt, ktorý bude v priebehu určeného obdobia dohliadať na plnenie jednotlivých aktivít. Zámerom stratégie je nasmerovať zodpovedné subjekty, aby sa v rámci prioritizácie venovali aj aktivitám zameraných na rozvoj ľudských zdrojov v sektore.

Na záver treba zdôrazniť, že sektor remesiel a osobných služieb, tak ako každá iná časť slovenského hospodárstva, potrebuje nastaviť čo najkvalitnejší systém rozvoja ľudských zdrojov. Je nevyhnutné sústrediť sa na zachytenie inovačných trendov a vychádzať pritom z vývojových trendov.

Aktivity pri tvorbe SSRLZ boli realizované v rámci Národného projektu „Sektorovo riadenými inováciami k efektívnemu trhu práce v SR“, v spolupráci s MPSVR SR. Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu a Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Ľudské zdroje.

Mgr. Marcela Schmidtová
tajomníčka Sektorovej rady pre remeslá
a osobné služby

www.sustavapovolani.sk

TREMA

 MINISTERSTVO
PRÁCE, SOCIÁLNYCH
VECÍ A RODINY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

 EURÓPSKA ÚNIA
Európsky sociálny fond
Európsky fond regionálneho rozvoja

 OPERAČNÝ PROGRAM
ĽUDSKÉ ZDROJE

Národný projekt Sektorovo riadenými inováciami k efektívnemu trhu práce v Slovenskej republike sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu v rámci Operačného programu Ľudské zdroje
www.esf.gov.sk | Kód projektu: NFP312031V679